

Nr 24.

Av herr **Anderson, Iwar**, angående det ekonomiska mellanhandet mellan stad, som förenas med domsaga, och domsagans tingshusbyggnadsskyldiga.

Enligt 1932 års lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende äger Konungen i vissa fall även utan stadsfullmäktiges samtycke förordna om stads förening med domsaga. Innan sådant förordnande meddelas, skall företagas fullständig utredning bl. a. avseende »vilka utgifter kunna uppstå för staden genom förpliktelse att bidra till hållande av tingshus.» Förordnande får meddelas endast under förutsättning bl. a. att »ändringen icke medför ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet för staden».

Det ligger i sakens natur, att en fullt tillförlitlig överblick över de ekonomiska konsekvenserna av ändringen icke kan erhållas, förrän de ekonomiska frågor, som uppstå just på grund av ändringen, fått sin lösning. Det synes också ha varit lagstiftarnas mening att dylika frågor skulle vara reglerade, innan något förordnande meddelades. I dåvarande docenten Herlitz »Utredning angående vissa spörsmål rörande städernas domstolsväsen» (S. O. U. 1923: 6), vilken ligger till grund för 1924 års lag om stads läggande under landsrätt, säges (sid. 126) härom följande:

»Det torde vidare, i likhet med vad som föreskrivits i lagen om ändring i kommunal indelning § 4, vara anledning att bestämma, att de ekonomiska förhållanden, som beröras av ändringen, skola ordnas i omedelbart samband med denna. En sådan regel är i här förevarande fall så gott som ofrånkomlig, då ju Kungl. Maj:ts befogenhet i vissa fall förutsatts vara beroende av förändringens ekonomiska innebörd. — — — Staden bör även få fastställt, vilka nya förpliktelser som komma att åvila densamma (i avseende å tingshus' byggnad och underhåll o. s. v.).»

Praxis har emellertid slagit in på en annan väg, och uppenbart är att städerna därigenom utsatts för risken att råka ut för obehagliga överraskningar. Sådana ha också i flera fall inträffat. Några exempel skola här anföras. När staden Örnsköldsvik förenades med angränsande domsaga, skedde detta på grundval av en utredning, enligt vilken staden icke skulle behöva betala annan engångsersättning till de tingshusbyggnadsskyldiga än stadsinvånarnas andel i vissa till 25,000 kr. uppskattade ändringsarbeten i tingshuset. Innan förordnandet om stadens förening med domsagan trätt i tillämpning, hade emellertid tingshuset i domsagan redan förklarats olämpligt och planer uppgjorts att bygga ett helt nytt tingshus för en kostnad, då beräknad till 400,000—500,000 kr., varav på stadens invånare enligt vanliga regler skulle falla ungefär 150,000 kr. Under utredningen hade staden anført bl. a., att den befarade att stadsfogden skulle behöva tillerkännas

kompensation för det ökade arbete, som komme att åligga honom efter den nya ordningens införande. Någon sådan kostnadspost upptogs icke i hovrättens kalkyler över förändringens ekonomiska konsekvenser och något avgörande i lönefrågan träffades icke av Kungl. Maj:t. Sedan staden väl förenats med domsagan, har lönefrågan måst lösas i den riktning staden befarade.

Andra exempel på liknande svårigheter erbjuda städerna Falkenberg och Arboga, som förenades med domsaga från och med åren 1938 respektive 1939. Beträffande båda dessa städer meddelade Kungl. Maj:t förordnande utan att de ekonomiska mellanhavandena mellan städerna och de tingshusbyggnadsskyldiga reglerats. Trots långvariga förhandlingar mellan parterna kvarstå dessa frågor alltjämt olösta, och det synes ovisst i vilken form ett avgörande skall kunna komma till stånd.

När 1932 års lag under stort motstånd från städernas sida antogs av riksdagen, uttalades från många olika håll, att lagen skulle tillämpas så att städerna icke fingo grundad anledning till klagomål. Redan vid lagens tillkomst uttalades från svenska stadsförbundets sida farhågor för att de med tingshusbyggnadsskyldigheten sammanhängande spörsmålen skulle bereda städerna svårigheter. När det nu visat sig att trots alla försiktighetsmått sådana svårigheter inträffat synes det vara av vikt att åtgärder däremot vidtagas snarast möjligt.

Närmast till hands synes ligga att i 1932 års lag införa ett stadgande, att förordnande om stads förening med domsaga icke får meddelas, förrän det fastställts vilka nya förpliktelser genom ett sådant förordnande komma att åvila staden.

Ett sådant stadgande skulle givetvis ha sin största betydelse för de ekonomiska förhållandena mellan staden och de tingshusbyggnadsskyldiga i domsagan. I denna del synes det emellertid nödvändigt att komplettera stadgandet med en anvisning om på vad sätt och på vilka grunder en reglering skall ske.

Då man bedömer dessa spörsmål, har man att utgå från att här är fråga om ett slags kommunal indelningsändring, som blir en följd av den judiciella; staden inkorporeras med tingshusbyggnadsdistriktet. Då denna indelningsändring sker utan att samtidigt meddelas några föreskrifter rörande det ekonomiska mellanhavandet mellan parterna, skulle man kunna göra gällande, att därmed också är avgjort, att någon ekonomisk uppgörelse icke erfordras på den grund att ingendera parten skall prestera något till den andre. Emellertid är det ovisst om frågan är att betrakta på detta sätt, och i åtskilliga fall ha de tingshusbyggnadsskyldiga framställt krav på en engångsersättning från staden. Det synes därför vara skäl att den klarlägges.

Därvid måste man hålla i minnet, att stadens invånare i och med att staden förenas med domsagan ha att betala tingshusmedel liksom övriga tingshusbyggnadsskyldiga. De få sålunda deltaga i de löpande utgifterna och i amorteringen av eventuella lån. De få likaså vara med och bekosta

nyanskaffningar där sådana erfordras. Frågan gäller därför huruvida de skola vara skyldiga att *därutöver* prestera något till de övriga tingshusbyggnadsskyldiga (staden som sådan är ju icke tingshusbyggnadsskyldig). Mot en sådan skyldighet talar avgjort det faktum, att övriga tingshusbyggnadsskyldiga en dylik ersättning förutan inhösta enbart fördelar av att stadens skatteunderlag tillkommer, varigenom ofta en betydande nedsättning av utdebiteringen av tingshusmedel möjliggöres. En jämförelse med en vanlig kommunal indelningsändring ger samma resultat. När en landskommun inkorporeras med en stad och sålunda utbrytes ur ett tingshusbyggnadsdistrikt behöver den på grund av stadgande i 10 § indelningslagen icke erlægga någon ersättning för att dess invånare utan vidare bli delaktiga i t. ex. stadens rådhus, och detta fastän landskommunen icke tillför staden några tillgångar från tingshusbyggnadsdistriktet. På samma sätt behöver landskommunen icke erlægga någon ersättning för att den blir delaktig i det brandväsen, som staden, kanske med stora uppoffringar, skaffat sig, och detta alldeles oavsett om kommunen kanske alldeles försummat sitt eget brandväsen. De indelningsändringar, som genomfördes i samband med att genom 1934 års väglagstiftning större vägdistrikt bildades, äro måhända ännu mera jämförbara med den här aktuella. Huvudregeln var även där, att några engångsersättningar icke skulle förekomma, och till stöd härför hänvisade propositionen till 10 § indelningslagen. De undantag från huvudregeln, som enligt 69 § lagen om vägdistrikt i vissa fall kunde förekomma, berodde på särskilda förhållanden.

Det anförda ger vid handen att, även när en stad förenas med domsaga, huvudregeln bör vara, att varken staden eller dess invånare eller övriga tingshusbyggnadsskyldiga skola behöva erlægga någon ersättning därför att stadens invånare bliva tingshusbyggnadsskyldiga och därmed delaktiga i övriga tingshusbyggnadsskyldigas behållna tillgångar. Det är likväl tänkbart, att undantag från huvudregeln i vissa fall kunna behöva göras. Så t. ex. kan det vara skäligt, att i analogi med nyssnämnda stadgande i vägdistriktslagen tingshusbyggnadsskyldiga, som i avvaktan på att stad skall förenas med domsagan uppskjutit sedvanlig amortering av skulder, utdebiterat oskäligt låga belopp och därigenom ådragit sig skulder e. d., åläggas utge ersättning till staden.

Under här antydda förutsättningar torde det kunna uppdragas åt Kungl. Maj:t att fatta beslut rörande det ekonomiska mellanhavandet mellan stad som förenas med domsaga och domsagans tingshusbyggnadsskyldiga.

Med stöd av det anförda hemställes,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning med förslag rörande här berörda spörsmål.

Stockholm den 20 januari 1940.

Ivar Anderson.

